

УДК 130.2(430)

Купрій Т.,*доцент кафедри філософії**Київського університету імені Бориса Грінченка,**кандидат історичних наук, доцент*

ВІД ПОЛІТИКИ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ
ДО ІНТЕГРАЦІЇ ІММІГРАНТІВ
У СУЧАСНІЙ НІМЕЧЧИНІ:
ДОСВІД ХРИСТИЯНСЬКИХ ДЕМОКРАТІВ

Актуальність проблеми. Європейський континент впродовж багатьох століть був культурним, історичним і науковим центром світу. Сила різноманіття задає темп всій Європейській політиці, зокрема німецькій. Інтеграція країн Європи в єдиний економічний простір не створила загрози розмивання культурно-історичних рис кожної країни, зважаючи на відсутність якої-небудь єдиної наднаціональної культури, тим самим свідомо зникає ймовірність виникнення «плавильного казана». Проте за останніх 20–30 років Німеччина продовжує стрімко геометрично видозмінюватися в плані етнічного населення і набору ціннісних елементів, які формують абсолютно інший культурний ландшафт у країні, оскільки сучасна Німеччина — це держава, на території якої разом з німцями проживають 13 млн іноземців, представників близько 200 національностей.

Ступінь розробки проблеми. Батьківщиною мультикультуралізму вважається Канада, де цей термін як дескриптор інструмента національної політики був згаданий Королівською канадською комісією з білінгвізму і бікультурності в 1965 р. Там же, в Канаді, вивченням мультикультуралізму займався професор університету Кінгстона У. Кімліка. З сучасних європейських учених мультикультуралізмом займався професор Лондонської школи економіки Ч. Кукатас. Продовжувачем його теоретичних концепцій є професор Мюнхенського університету Б. Остендорф. Проблематикою інтеграції мігрантів займалися відомі журналісти Я. Алібхай-Браун та А. Кунднані, учені-політологи Ю. Хабермас і С. Хантінгтон.

Метою наукової розвідки є висвітлення пошуків оптимальної соціокультурної парадигми розвитку мультикультурного

німецького суспільства в контексті глобалізаційних викликів сучасності.

Виклад основного матеріалу. Стрімкий розвиток процесу глобалізації зробив досить популярною тезу про домінування мультикультурності. Зазначена тенденція розглядалася як сутнісний елемент нової політики соціальної адаптації, пов'язаної з гарантуванням широких громадянських прав різним меншинам. Реалізація відповідного політичного курсу відбувається в умовах досить гострої суспільно-політичної дискусії щодо основних тез «зіткнення культур», які обстоював С. Гантінгтон. Ці ідеї були перенесені в площину проблем функціонування мультикультурних демократичних суспільств. Реалісти-дослідники цивілізаційних підходів аргументовано доводять, що така толерантність є даниною політичній коректності, а насправді більше нагадує утопію і призведе до ризиків конфлікту культур [1].

Проблеми іноземного населення, необхідності і можливості його інтеграції в німецькому суспільстві почали розроблятися у ФРН у кінці 60-х років, коли іноземці стали дієвим чинником економічного і суспільного життя країни. На початок 70-х років чисельність некорінного населення перевищила 2 млн осіб і продовжувала зростати. Високий рівень життя, демократична політична система і поблажливі імміграційні закони («Про возз'єднання сімей» 1974 р., завдяки якому до гастарбайтерів приїхали родичі, а також закон «Про право основи» 2000 р., що наділяв німецьким паспортом всіх дітей, що народилися на її території), які не були введені за урядову каденцію християнських демократів, привертають у країну мільйони політичних біженців і економічних переселенців. Інтеграція іноземців і форми її здійснення перетворилися на найважливіше політичне завдання.

Тривога в німецькому суспільстві, викликана проблемами пов'язаними із збільшенням чисельності іноземців, відображалася в соціально-політичному житті країни. На початку 1980-х років, коли в країні відбулася ціла низка агресивних актів, спрямованих проти мігрантів, керуюча ХДС / ХСС прагнула упровадити у свідомість німців неминучість і необхідність наявності значної кількості іноземців в «Німеччині — країні переселенців», причому наголошуючи на традиційній ідеї нації та національній ідентичності. З того часу поняття «мультикультурна політика» увійшло в практику і активно

використовується у своїх інтересах найрізноманітнішими політичними силами — від правих радикалів до радикальних лівих [3, 47].

Найбільш помірковані серед політичного бомонду — «зелені» — вважають, що німецьке громадянство має надаватися практично всім іноземцям, які мешкають у Німеччині. Для того ж, щоб мігрантам не загрожувала небезпека відриву від історичного і культурного коріння, громадянство, за бажання, може бути подвійним. Протилежна точка зору, яку дотримуються представники центристських (ХДС / ХСС) та правоконсервативних партій (НДП, ННП), припускає інтеграцію іноземців як шлях до їхньої поступової асиміляції. При цьому потік переселенців має бути обмежений, а громадянство легально надане тим особам, який тривалий час проживають в країні, відмінно знають німецьку мову і конституцію.

Наявність значної кількості мігрантів призвела до виникнення цілого комплексу специфічних проблем, які повинна вирішувати правляча коаліція на чолі з А. Меркель, тому що релігійні і культурні традиції, які переносяться переселенцями на ґрунт Німеччини, часто суперечать європейським цінностям. Культ сили, принижене становище жінок, клановість і кругова порука є характерними для суспільств, звідки прибуває більшість мігрантів. Крім того, приїжджі часто виявляються далеко не кращими представниками своїх народів. Деякі з прибулих у ФРН іноземців сприймають країну як безкоштовну годівницю, безсоромно користуючись різноманітною допомогою і пільгами, інші використовують ліберальні закони, займаючись відверто злочинною діяльністю. За рік лише Німеччина змушена була прийняти 850 тис. легальних мігрантів (*без урахування нелегальних!*), витративши на них з державного бюджету всіх рівнів 10 млрд євро.

Зі всіх великих партій ХДС і ХСС найрішучіше заявляють про існування проблеми і необхідності її конструктивного вирішення. ХДС вважає за потрібне зберегти гарантоване конституцією право на отримання притулку для тих, хто дійсно його потребує, «а той, хто зловживає нашою гостинністю, — мовиться в сумісній передвиборній платформі ХДС / ХСС, — повинен покинути нашу країну і знати, що він не зможе повернутися назад». Депортація кримінальних іноземців на батьківщину є необхідним і дієвим заходом — переконані представники правих. При цьому конкретна національна приналежність злочинців зазвичай не згадується.

У 2010 р. німецький соціал-демократ Т. Сарацин випустив книжку «Німеччина самоліквідується». На його думку, політика мультикультурності заперечує модерну німецьку ідентичність. Зазначений факт визнала бундесканцлер А. Меркель, яка реалізує курс на пріоритет адаптації емігрантів до німецьких соціокультурних цінностей. У своєму відомому виступі на зборах молодіжної організації ХДС у жовтні 2010 р. у Потсдамі вона визнала, що Німеччині так і не вдалося побудувати мультикультурне суспільство. Зокрема, А. Меркель зазначила, що «мультикультурний підхід, котрий передбачав щасливе життя пліч-о-пліч різних культур, повністю провалився... Ті, хто хочуть стати частиною нашого суспільства, повинні не тільки дотримуватися наших законів, але й говорити нашою мовою». А прем'єр Баварії, лідер ХСС Х. Зеєхофер висловився куди відвертіше: «Мультикультуралізм — мертвий... Мігранти з іншого культурного середовища, такого як, наприклад, Туреччина або Близький Схід, інтегруються важко. З цього я роблю висновок, що нам не потрібні додаткові мігранти з іншого культурного середовища».

Таким чином, при демографічній кризі та потребі мігрантів як робочої сили Німеччина створює умови, при яких культурне та релігійне розмаїття є невід'ємною характеристикою нового, сформованого за умов глобалізації, німецького суспільства. Відсутність 400 тис. висококваліфікованих спеціалістів, неповністю реалізована програма «Блакитної карти» призводить до 25 млрд євро збитків щороку [3]. Відповідно держава потребує нової концепції інтеграції для забезпечення гомогенності суспільства, яка може бути успішною лише при відмові від класичного розуміння того, чим є нація. ХДС започаткувала новий підхід до політики інтеграції, який тепер можна визначити лозунгом «Сприяй та вимагай» (*Fördern und Fordern*), при якому індивідам надається допомога та підтримка лише за умови їхнього бажання та готовності до співпраці (вивчення мови передовсім). У сучасному лексиконі термін «мультикультуралізм» було також замінено більш нейтральним «національне розмаїття» (*Vielfalt*). За такого підходу Німеччина зможе змінити на краще «паралельні спільноти» (*Parallelgesellschaft*), й суспільство залишиться німецьким у своїй суті, адже матиме спільні цінності розвитку демократії та добробуту, а суспільні взаємовідносини ґрунтуватимуться на толерантності та повазі до іншості [4, 176].

Питання про стимуляцію і полегшення інтеграції в німецьке суспільство іноземних громадян, які мешкають у Німеччині, стоїть на порядку денному в християнських демократів. У 2005 р. набув чинності закон про імміграцію, згідно з яким ФРН почала визнавати той факт, що є імміграційною країною. Відповідно до цього закону була значно спрощена можливість трудової діяльності для іммігрантів, а також приведена у відповідність з європейськими нормами політика щодо біженців. Крім того, новоприбулим у країну іммігрантам вперше була гарантована конкретна допомога в інтеграції. У 2006 р. у Німеччині набув чинності закон проти дискримінації, метою якого є припинення будь-яких форм утисків: чи-то на робочому місці, чи під час пошуку житла або за етнічними чи релігійними ознаками. 12 липня 2007 р. у Берліні за сприяння ФРН й, зокрема, А. Меркель відбувся перший інтеграційний саміт, на якому було запропоновано національний інтеграційний план, розроблений німецькими політиками спільно з представниками ділових кіл, різних конфесій та об'єднань мігрантів. У рамках цього плану уряд Німеччини пообіцяв щороку виділяти 750 млн євро на програми, що сприяють інтеграції іноземців. Держава зобов'язується, зокрема, надати останнім можливість відвідувати інтеграційні курси і сприяти поліпшенню шансів мігрантів на ринку праці. Уряди федеральних земель та комунальні органи, у свою чергу, пообіцяли допомагати навчанню дітей іноземців німецької мови, починаючи з дитячого садочка [5].

Водночас зі зростанням міграції і розвитком праворадикальних рухів зростає й боротьба проти расизму та інших форм дискримінації. Останніми роками посилення кримінальної відповідальності за расистські промови в громадських місцях помітно знизило число неонацистських мітингів. Засуджуються будь-які форми антисемітизму. Уряд ФРН сприяє розвитку єврейської культури в державі та ініціює створення Конференції для діалогу з ісламом.

Висновки. Нестабільне, бурхливе сьогодення унеможлиблює впровадження універсальної стратегії, здатної розв'язати питання ефективної адаптації емігрантів до німецької ідентичності. До кінця не вирішено проблему про квотування розселення біженців, їхнє місцепроживання та працевлаштування, активізації радикальних і націоналістичних рухів, внутрішньокоаліційної боротьби з ХСС, які є головним боєм для християнських демократів і стануть лакмусовим папірцем на парламентських виборах 2017 р.

ДЖЕРЕЛА

1. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / С. Гантінгтон. — Львів : Кальварія, 2006. — 472 с.
2. Кристева Ю. Самі собі чужі / Ю. Кристева ; пер. з фр. Зої Борисюк. — Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. — 264 с.
3. Німеччина 2050: стара, хвора, дорога [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=2930>, 07.11.09
4. Amartya S. Die Identitätsfalle. Warum es keinen Krieg der Kultur gibt / Sen Amartya. — München : VBD, 2006. — 213 s.
5. Schönemann Uwe. Die salafistische Herausforderung // Frankfurter Allgemeine Zeitung. — 2012. — 7 April. — S. 10.

The article deals with the problem of transformation of strategy of policy of party of Christian democrats in the conditions of globalization. High-quality transnational and national changes are happening in the modern world. Debatable is a question about the loss of leading role of ethnic, national component in the process of strengthening of migratory policy. The analysis of the national policy of Germany allows to find out a degree through incompetence of conception of multicultural society of social adaptation of Germans to the consequences of islamization country.

Key words: *policy, emigrant, multiculturalism, integration, nation, identity.*